

בזמנה לא התירו (רבינו חננאל לעיל קלג, ב) וריטב"א קלב, ב בביאור דעתו; שו"ת הרא"ש כו, ה), אלא שהמשנה נשנית בארץ ישראל שלא נוהג בה יום טוב שני, ולכן אמרה 'שני ימים של ראש השנה' (רא"ש שם). ■ להלכה, מילה שלא בזמנה אינה דוחה יום טוב שני [כדעת רבינו חננאל והרא"ש] (שו"ע י"ד רסו, ח). ויש סובר שדוחה [כדעת הרמב"ם] (ש"ך שם, ח), ויש להחמיר שלא למול (פתחי תשובה שם ז, בשם שו"ת חת"ס י"ד רג).

קָטָן הַחֹלָה אֵין מוֹחֵלִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּבְרֵיא, ואפילו הוא חולה שאין בו סכנה, שמא יבוא לידי סכנה (רמב"ן, רשב"א וריטב"א יבמות עא, ב). ■ וכן הלכה (ש"ך י"ד רסב, ג).

גְּמָרָא. הִלְצֵתוּ חֲמָה נֹתְנִין לוֹ קַל שֶׁבְעָה לְהַכְרוֹתוֹ, שדין יום הבראתו הוא כמו יום שנולד, שממתינים לו שבעה ימים מלבד יום לידתו (כמבואר בגמ' בסמוך). וזו הלכה למשה מסיני. וכיון שהחיוב להמתין הוא מהתורה, לכן אף אם נרפא תוך שמיני ללידתו, אין מלים ביום השמיני ללידתו אלא ממתנינים לו שבעה ימים להברותו, שמעשה זהו זמנו מהתורה. ואם לא המתינו לו שבעה ימים, נחשב שנימול תוך זמנו, ואם היה זה בשבת, חיללו שבת (בנין ציון [לבעל הערוך לנר] פז, בדעת הרי"ף והרמב"ם. ומסתפק בדעת הרא"ש שמא לדעתו הוא דין דרבנן, ולפי זה אם נרפא תוך שמיני יאה נימול ביום השמיני, ואפילו בשבת, וראה עוד בערוך לנר יבמות עא, ב). ואם יום השביעי להבראה חל ביום חמישי או שישי בשבוע, שיש לחוש שיצטרכו לחלל שבת ביום שלישי למילתו, נדחית המילה ליום ראשון (תשב"ץ א, כא, וראה ט"ז י"ד רסב, ג). ויש סוברים שמלים, ואם יצטרכו לחלל שבת, יחללו (ש"ך שם רסו, יח). ■ להלכה, תינוק שהיה חולה ונתרפא, מלים אותו ביום השביעי להבראתו אף אם חל ביום חמישי [או ישישי] בשבוע [כדעת הש"ך] (משנ"ב שלא, לג).

איִבְעֵיָא לְהוּ מִי בְעֵינִין מַעַת לַעַת וְכוּ', ובעיית הגמ' לא נפשטה, ויש להמתין שבעה ימים מעת לעת כיון שהוא ספק נפשות (רא"ש). ויש סובר, שנפשט ביבמות (עא, ב) שצריכים להמתין מעת לעת (רי"ף, ור"ן בדעתו). ■ להלכה, תינוק שהיה חולה ונתרפא, ממתנינים לו שבעה ימים מעת לעת (שו"ע י"ד רסב, ב).

מִשְׁנָה. אֵלוּ הֵן צִיצִין הַמַּעֲכָבִין אֶת הַמִּילָה, ולמדו כן ביבמות (עב, א) מכפילות הלשון בפסוק בענין מילה, שנאמר (בראשית ז', יג) 'המול ימול' (וראה שם עא, ב תוס' ד"ה סוף). ולדעת הסובר שדברה תורה כלשון בני אדם, למדים זאת ממה שנאמר (שמות ד, כו) 'חתן דמים למולות' לשון רבים, שמלבד המילה יש גם ציצים המעכבים (ירושלמי, ב, מבאיור רבינו חננאל לעיל קלג, ב).

בְּשַׁר הַחוּפָה אֵת רֵב הָעֶשְׂתָּרָה, אבל אם נשאר בשר החופה מחצה מהעטרה, אינו מעכב, אך כיון שאי אפשר לצמצם ולמול רק מחצה, צריך להסיר את רובו (שפת אמת, בדעת רש"י לעיל קלג, ב). ויש סובר, שהכוונה שצריך למול את הבשר החופה את רוב העטרה, ואם מל מחצה מעכב (שם, בדעת המאירי).

וְאֵינוֹ אוֹכֵל בְּתַרוּמָה, אפילו בתרומה דרבנן, והשיעור בזה שערל גמור הוא (תפארת ישראל יבין נא).

מִתְקַנּוּ - חותן באיזמל את הבשר המכסה את העטרה (רש"י). ויש סובר שאין צריך לחתוך, אלא די לדחוק את העור לאחוריו ולקשור אותו סביב הגיד למעלה מן העטרה (תרומת הדשן רסד, בדעת הרמב"ם מילה ב, ה). והש"ך בנקודות הכסף י"ד רסד על הט"ז ט כתב, שרש"י מודה לרמב"ם. וראה להלן ע"ב ד"ה כל זמן).

רְבִי יְהוּדָה מְכַשֵּׁר בְּקָטָן וּפּוֹסֵל בְּאִשָּׁה וְאֶנְדְּרוּגִינוֹס, משום שבקידוש מי רגלים נאמר (במדבר יט, יז) 'ונתן עליו מים חיים', ודרש רבי יהודה 'ונתן' - ולא ונתנה, למעט אשה. ואף אנדרוגינוס פסול, משום שהוא ספק אשה (גמ' יומא מג, א ורש"י שם). או שפסול אנדרוגינוס נלמד מפרשת ערכין, שכשם שנתמעט ממנה כמבואר לעיל (קלו, ב), כך נתמעט מקידוש מי רגלים (תוס' לעיל שם ד"ה דתניא).

ומאי שְׁנָא מִילָה מְשוּם דְּקָתִיב 'הַמּוֹל לְכֶם פֶּלֶא זְכָר', ש'כל זכר רבינו הוא (רש"י). ורבי יהודה ורבנן לשיטתם, שנחלקו בבכורות (ג, א) לענין בכור שהוא בשותפות ישראל ונכרי אם חייב בבכורה, שבפסוק נאמר (שמות יג, ב) 'קדש לי כל בכור', ורבנן דורשים 'כל בכור' - שכל הבכור צריך להיות של ישראל, ואם כן אף כאן 'כל זכר' משמע שרק אם כל הוולד זכר חייב למולו, ולא אנדרוגינוס. ורבי יהודה דורש 'כל בכור' - לרבות שאפילו מקצת בכור של ישראל חייב בבכורה. אף כאן, 'כל זכר' לרבות אפילו אנדרוגינוס (קרו אורה, וראה תוס' ד"ה הזכר).

מִשְׁנָה. וְשָׂכַח וּמַל אֶת שֵׁל אַחַר הַשֶּׁבֶת בְּשֶׁבֶת חָיִיב חֲטָא, משום עשיית חבורה (רש"י). שנחשב מתקן, וכדברי הגמ' לעיל (קו, א) שהמל נחשב מתקן ולא מקלקל (רמב"ם בפיהמ"ש; רבינו פרחיה). ואף שמל תוך שמונה, מכל מקום נחשב מתקן כיון שנפטר בכך מלמולו (רעק"א על המשנה. אך הקשה מהגמ' בכריתות יט, ב שהעמידה משנתנו כדעת האומר 'מקלקל בחבורה חייב'). וגם לדעות הסוברות שצריך להטיף דם ברית (ראה להלן ד"ה דלא יתנה), נחשב מתקן במה שאינו צריך לחתכו שנית ודי בהטפת דם ברית (תפארת ישראל יבין לו).

וְרְבִי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר, שלדעתו 'טעה בדבר מצוה ועשה מצוה פטור' (רש"י). וטעם הפטור בטועה בדבר מצוה, או משום שמה ששוגג חייב קרבן הוא מצד שנחשב קרוב למזיד (כמבואר ברש"י סוכה מב, א), אבל טעה בדבר מצוה הוא קרוב לאונס, או שמא גזירת הכתוב היא לפוטרו מקרבן [כפי שדרשו בגמ' להלן], אך נחשב שוגג כשאר שוגגים (אחינועז ג, פג).

גְּמָרָא. וּשְׁנִינָהּ לֹא לְמִדּוּהָ אֶלָּא מִעֲבֹדַת כּוֹכָבִים וְכוּ' דְּלֵאוּ מִצְוָה, שרבי יהושע לומד מחטאת עבודה זרה, שחיוב חטאת הוא דוקא כשאינו טועה בדבר מצוה, כי בעבודה זרה מסתבר שעשה מעשהו לשם עבירה ולא טעה בדבר מצוה (אילת השחר).

דְּלֵא נִיתְנָה שֶׁבֶת לִיְהוָה, ומכאן ראייה שהנימול קודם זמנו אינו צריך הטפת דם ברית, כי אם צריך הטפת דם ברית, ניתנה שבת לידחות אצלו (רא"ש ה. וראה מ"ש"כ לעיל ד"ה ושכח ומל), שכשם שהמילה דוחה שבת, כך הטפת דם תדחה שבת, שהרי היא כמילה לכל דבריה (שאגת אריה נד). ויש סוברים, שהנימול בתוך שמונה צריך הטפת דם ברית (ש"ך ט"ז י"ד רסב, ב), אלא שמכל מקום שבת אינה נדחית מחמתה (ריטב"א; ש"ך שם). וראה בריטב"א דחיה נוספת להוכחת הרא"ש (ש).

מִשְׁנָה. שְׁנֵי יָמִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה נִמּוּל לְשָׁנִים עֶשְׂרִי, וממה שהמשנה לא אמרה 'יום טוב שני של גלויות', מוכח ששאר יום טוב שני נדחה מפני מילה שלא בזמנה (רמב"ם מילה א, טו, וכסף משנה בדעתו), שכשם שמותר לקבור מת ביום טוב שני [כמבואר להלן (קלט, ב) ובביצה (ו, א)], כך מותר למול בו מילה שלא בזמנה (ריטב"א לעיל קלב, ב). ויש סוברים, שאין לנו אלא דברי חכמים שהתירו לקבור בו את המת משום כבוד הבריות, אבל מילה שלא